

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра медицини катастроф та військової медицини

«УЗГОДЖЕНО»

Гарант освітньо-професійної програми
«Біологія»

 Галина ЄРОШЕНКО

“ 28 ” 08 2024 року

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова вченої ради Навчально-наукового медичного інституту

 Юрій КАЗАКОВ

Протокол від _____ 20__ р. №__

СИЛАБУС

Цивільний захист. Основи тактичної медицини

обов'язкова дисципліна

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність
кваліфікація освітня
кваліфікація професійна
освітньо-професійна програма
форма навчання
курс(и) та семестр(и) вивчення
навчальної дисципліни

другий (магістерський) рівень вищої освіти
09 «Біологія»
091 «Біологія та біохімія»
магістр з біології
-
Біологія
заочна
I курс I семестр

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри медицини катастроф
та військової медицини

Завідувач кафедри

 Людмила ГОРДІЄНКО

Протокол від 29.08 2024 № 1

Полтава – 2024

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладачів, науковий ступінь, учене звання	Рожнов Валерій Георгійович, к.мед.н.
Профайл викладачів	https://medcat.pdmu.edu.ua
Контактний телефон	+380983514894
E-mail:	medcat@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті університету	https://medcat.pdmu.edu.ua

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ Обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів/годин – 3 кредити ЄКТС/ 90 годин, з них:

Лекції (год) – 4 год.

Практичні (год) – 8 год.

Консультації – 6 год.

Самостійна робота (год) – 72 год.

Вид контролю – підсумковий модульний контроль (ПМК).

Політика навчальної дисципліни

Політика навчальної дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» базується на політиці Полтавського державного медичного університету відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Полтавському державному медичному університеті (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/0nrGNrEzksWWytpXV8j05INcg9wbyVjkYx9FrbEY.pdf);

Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету (https://www.pdmu.edu.ua/storage/sections_nv/docs_links/Sj670MBVmC9qGVuTmHU8k9ZGKuX3DlzIwRNR8pBu.pdf); Правил внутрішнього розпорядку для студентів Полтавського державного медичного університету (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/OaN2nwysLPFAUDRvuDPvFSpzM1j9E9CwQQkgr93b.pdf).

Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей) без використання зовнішніх джерел інформації (наприклад, окрім випадків дозволених викладачем, підготовки практичних завдань під час заняття);

- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Для здобувачів вищої освіти та інших осіб, що беруть участь в освітньому процесі є **гідним:**

1. Поважати честь і гідність інших осіб, навіть, якщо їх погляди відрізняються від ваших.

2. Відповідально ставитись до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати завдання, передбачені навчальними планами.

3. Активно займатись самостійною роботою, використовуючи методичні посібники, рекомендації викладачів, додатково опрацьовуючи нову літературу, використовуючи всі можливості для отримання необхідних знань.

4. Ефективно розподіляти час на пошук і вивчення матеріалів, необхідних для отримання якісної освіти.

5. Чесно та відповідально готуватись до поточного, підсумкового контролю, атестації докладаючи зусиль до своєчасного виконання всіх завдань.

6. Використовувати в освітній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та посилатися на них.

7. Подавати на оцінювання лише самостійно виконану роботу, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами.

8. У разі виникнення труднощів під час виконання навчальних чи дослідницьких завдань звертатись до інших за допомогою, яка є у межах прийняттого тощо.

Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дотримання правил внутрішнього розпорядку університету та кафедри, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі здобувачами та викладачами закладу вищої освіти.

- підтримувати порядок в аудиторіях, дбайливо та охайно відноситись до майна університету (меблів, обладнання, підручників, книжок тощо); не допускати протиправних дій, аморальних вчинків, як в університеті, так і за його межами.

Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- дотримуватись вимог до зовнішнього вигляду осіб, котрі навчаються в університеті. Під час перебування на кафедрі здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися вимог до зовнішнього вигляду (т.з дрес-коду) осіб, котрі працюють і навчаються в університеті, затвердженого рішенням ректорату від 29.08.2014 року;

- вивчення навчальної дисципліни «Сучасні проблеми фізіології людини» потребує підготовки до практичних занять; виконання індивідуально-дослідного завдання згідно з навчальним планом; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури;

- підготовка та участь у практичних заняттях передбачає ознайомлення з програмою навчальної дисципліни та планами практичних занять; вивчення теоретичного матеріалу; виконання завдань, запропонованих для самостійного опрацювання;

- результатом підготовки до заняття має бути здобуття вмій та навичок вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері біології або у процесі навчання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування законів, теорій та методів природничих наук.;

- відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату;

- приходити на заняття своєчасно, відповідно до розкладу занять;

- присутність на всіх заняттях є обов'язковим з метою поточного та підсумкового оцінювання знань (окрім випадків за поважною причиною).

Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані.

Політика дедлайну та відпрацювання здобувачами вищої освіти:

- здобувач вищої освіти має виконувати вимоги навчального плану у терміни, визначені графіком навчального процесу та індивідуального навчального плану;

- пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Регламенту електронного відпрацювання студентами пропущених занять і незадовільних

оцінок, що затверджені у навчальному закладі, а також згідно з графіком відпрацювання та консультацій.

- роботи, які здає здобувач вищої освіти з порушенням терміну без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимальної, наприклад, практичні навички);

- перескладання занять з метою підвищення оцінки не допускається, окрім ситуацій невиконання програми дисципліни або неявки на заняття.

При організації освітнього процесу в ПДМУ та на кафедрі медицини катастроф та військової медицини викладачі і здобувачі вищої освіти діють відповідно до:

- Положення про організацію освітнього процесу в ПДМУ.

- Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та 5 співробітників ПДМУ.

- Правил внутрішнього розпорядку для здобувачів вищої освіти ПДМУ,

- Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ПДМУ,

- Положення про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти в ПДМУ,

- Положення про відпрацювання пропущених занять і незадовільних оцінок здобувачами вищої освіти ПДМУ,

- Положення про порядок формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачами освіти ПДМУ,

- Положення про порядок перезарахування навчальних дисциплін та визначення академічної різниці,

- Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти,

- Положення про рейтинг здобувачів вищої освіти ПДМУ,

- Положення про матеріальне заохочування за успіхи у навчанні здобувачів вищої освіти ПДМУ та ін.

Усі вище перелічені документи розміщені на сторінці відділу з науково-педагогічної роботи та організації навчально-наукового процесу ПДМУ

<https://www.pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenty>

Вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» є практично-орієнтованим, тому формування професійних навичок відбувається на практичних заняттях, що проходять на базі симуляційного центру ПДМУ з використанням симуляційних технологій.

Кафедра визнає результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти в порядку, визначеному Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти в ПДМУ (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/fKBks6cPo5jzq0brID6eI7LKTEAcqmrjdjrewYFvL.pdf).

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти необхідного рівня знань і вмінь по організації захисту населення в умовах

надзвичайних ситуацій, а також закладає основи теоретичних знань та практичних навичок з тактичної допомоги на полі бою за сучасними військово-медичними стандартами, володіння алгоритмами організації надання домедичної допомоги та лікувально-евакуаційного забезпечення, опанування навичок надання домедичної допомоги в бойових умовах, медичного сортування та евакуації поранених на догоспітальному етапі.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки.

Пререквізити навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» базується на вивченні здобувачами вищої освіти невідкладної домедичної допомоги при критичних станах.

Постреквізити навчальної дисципліни

Опанування навчальної дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» закладає основи теоретичних та практичних знань для вивчення навчальних дисциплін «Методика і технології навчання біологічним дисциплінам у ЗВО», «Прикладна біохімія», вирішення питань цивільного захисту у відповідній виробничій сфері та повсякденній діяльності, тактичної допомоги на полі бою, лікувально-евакуаційного забезпечення та надання домедичної допомоги під час бойових дій, медичного сортування та евакуації поранених відповідно до військово-медичних стандартів.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» є формування знань, необхідних для вирішення питань цивільного захисту у відповідній виробничій сфері та повсякденній діяльності, ознайомлення здобувачів вищої освіти із метою та завданнями тактичної допомоги на полі бою, основними етапами лікувально-евакуаційного забезпечення та надання домедичної допомоги під час бойових дій, медичного сортування та евакуації поранених відповідно до військово-медичних стандартів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» є

- формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та практичних навичок, необхідних для вирішення питань цивільного захисту у відповідній виробничій сфері та повсякденній діяльності;
- основ тактичної медицини та безпеки,
- оволодіння алгоритмами надання домедичної допомоги пораненим у бойових умовах, домедичної допомоги постраждалим на догоспітальному етапі в умовах бойових дій та за умов надзвичайних ситуацій, організації лікувально-евакуаційного забезпечення військ (сил),
- проведення заходів щодо організації індивідуальної, групової і колективної безпеки, забезпечення та застосування засобів індивідуального захисту в бойових умовах.

Компетентності та результат ти навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна:

Компетентності згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна

- **інтегральна:** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і проблеми у галузі біології при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.
- **загальні:** Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- **Спеціальні (фахові, предметні):** Здатність оцінювати ризики та обґрунтовувати доцільні дії у надзвичайних ситуаціях.

Програмні результати навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна:

- Здійснювати злагоджену роботу на результат у колективі з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів.

- Дотримуватися основних правил біологічної етики, біобезпеки, біозахисту, оцінювати ризики застосування новітніх біологічних, біотехнологічних і медико-біологічних методів та технологій, визначати потенційно небезпечні організми чи виробничі процеси, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайних ситуацій.

- Дотримуватись норм академічної доброчесності під час навчання та провадження наукової діяльності, знати основні правові норми щодо захисту інтелектуальної власності.

- Уміти організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної і оточуючих) у разі виникнення небезпечних ситуацій (пандемія, воєнний стан, техногенна катастрофа).

Результати навчання для дисципліни:

по завершенню вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист. Основи тактичної медицини» здобувачі вищої освіти повинні:

знати: Нормативно-правові засади цивільного захисту в Україні; можливий характер надзвичайних ситуацій в Україні; основи цивільного захисту населення; особливості поведінки людей в надзвичайних ситуаціях; медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення; поняття, зміст та принципи лікувально-евакуаційного забезпечення населення; поняття про етап медичної евакуації, завдання, порядок проведення; правові аспекти роботи Державної служби медицини катастроф; правила поведінки при землетрусі; правила поведінки під час ураганів і смерчів; дії в зоні хімічного зараження; дії в зонах радіоактивного забруднення; правила поведінки при пожежі; правила поведінки при аваріях на гідродинамічних об'єктах; правила поведінки при аварії на залізничному транспорті; правила поведінки при автокатастрофі; правила поведінки в разі виявлення вибухонебезпечних предметів; правила поведінки під час артобстрілу та бомбардування; поняття, сутність, основні принципи та алгоритми Tactical Combat Casualty Care, домедичної допомоги в умовах бойових дій та за умов надзвичайних

ситуацій; медичної допомоги на догоспітальному етапі; основні компоненти організації системи медичного забезпечення та засоби індивідуального захисту; правила особистої та колективної безпеки та реагування на виникнення стресових ситуацій в екстремальних умовах.

вміти: Оглядати місце події в бойових і небойових умовах; проводити первинний огляд постраждалого; визначати ознаки критичної кровотечі та порушення дихальних шляхів, інших бойових та небойових ушкоджень; надавати домедичну допомогу при гострих зовнішніх кровотечах, порушеннях прохідності дихальних шляхів, пораненнях та ушкодженнях, термічних і хімічних ураженнях, інших невідкладних станах; заповнювати первинну медичну та іншу супроводжувальну документацію на постраждалих; володіти алгоритмами надання домедичної допомоги на різних етапах в бойових умовах; навичками надання домедичної допомоги постраждалим і пораненим при основних невідкладних станах; адаптації, прийняття обґрунтованих рішень та дії в екстремальних ситуаціях; навичками міжособистісної взаємодії в малих тактичних групах; запобігання стресовим ситуаціям та психологічним розладам.

Тематичний план лекцій із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№о п/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль «Цивільний захист. Основи тактичної медицини»		
1	<p>Міжнародне право з питань захисту людей. Основи та нормативно-правові засади цивільного захисту в Україні. Єдина державна система цивільного захисту та режими її функціонування. Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України). Сили цивільного захисту.</p> <p>Міжнародне гуманітарне право на захисті життя і здоров'я постраждалого населення. Конституція України про захист життя, здоров'я і безпеку людини. Кодекс цивільного захисту України. Державна політика у сфері забезпечення безпеки і захисту людей при надзвичайних ситуаціях. Структура єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, структура та режими її діяльності. Мета, завдання, принципи цивільного захисту населення і територій. Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України). Органи управління, сили і засоби цивільного захисту. Організаційна структура цивільного захисту підприємств.</p>	2
2	<p>Основи тактичної медицини. Міжнародна концепція ТССС (Tactical Combat Casualty Care). Тактичне медичне спорядження.</p>	2

Тактична медицина та підготовка особового складу Збройних Сил України. Міжнародні концепції та спроможності медичної допомоги пораненим відповідно до стандартів НАТО. Імперативи тактичної медицини та принципи допомоги пораненим в умовах бойових дій. Етапи надання домедичної допомоги пораненим в бойових умовах. Тактичне медичне спорядження та правила поводження з ним. Засоби тактичного бойового догляду.	
Разом	4

Тематичний план семінарських занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на семінарському занятті

№ п/п	Назва теми	Кількість Годин
	Не передбачено	

Тематичний план практичних занять із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p align="center">Загальна характеристика зброї масового ураження. Характеристики осередків радіоактивного, хімічного і біологічного ураження.</p> <p>Ядерна зброя масового ураження. Осередок ядерного ураження. Уражаюча дія ядерної зброї. Радіоактивне забруднення місцевості. Променева хвороба. Хімічна зброя масового ураження. Осередок хімічного ураження. Бойові отруйні речовини. Токсична дія отруйних речовин. Біологічна зброя масового ураження. Осередок біологічного ураження. Нові види зброї масового ураження.</p>	2
2	<p align="center">Допомога у бойових умовах під вогнем (Фаза I CUF). Катастрофічні кровотечі та застосування джгутів.</p> <p>Загальні принципи та правила допомоги пораненому та безпеки в бойових умовах під вогнем. Огляд постраждалого за алгоритмом CABCS та визначення рівня свідомості за шкалою AVPU. Застосування джгута (турнікету) (Combat Application Tourniquet, CAT) при масивних кровотечах під вогнем. Тимчасова зупинка кровотечі в червоній зоні у порядку само і взаємодопомоги. Зупинка зовнішньої кровотечі з використанням пристрою типу iTClamp.</p>	2

3	<p>Тактична польова допомога (Фаза II TFC) і алгоритм MARCH. Контроль масивних кровотеч у тактичних умовах.</p> <p>Фаза II: Тактична польова допомога (TFC – Tactical Field Care) та заходи безпеки. Допомога в зоні тактичного укриття за алгоритмом MARCH. Поняття, ознаки та способи зупинки зовнішніх критичних кровотеч. Контроль масивних кровотеч і застосування джгута (турнікету) для зупинки кровотечі в тактичних умовах. Зупинка кровотечі за допомогою еластичних гумових джгутів Есмарха та імпровізованих джгутів. Конверсія кровоспинного турнікету в зоні тактичного укриття (непрямої загрози). Контроль кровотеч за допомогою гемостатичної пов'язки (тампування рани) та тиснучої пов'язки (бандажу).</p>	2
4	Підсумковий модульний контроль знань	2
	Разом	8

Самостійна робота

№ з/п	Зміст	Кількість годин
1	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	12
2	Підготовка до консультацій	18
3	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять (перелік із зазначенням основних питань, що повинні бути вивчені):	30
	1. Нормативно-правові засади цивільного захисту в Україні. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Основи проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Медичний, біологічний і психологічний захист населення. Організація навчання населення основним правилам захисту. Завдання та принципи надання першої медичної допомоги.	6
	2. Колективний захист населення від надзвичайних ситуацій. Засоби колективного захисту. Засоби індивідуального захисту населення. Класифікація індивідуальних засобів захисту населення від надзвичайних ситуацій. Правила поведінки населення в конкретних надзвичайних ситуаціях.	6
	3. Основи тактичної медицини. Принципи	6

	ТССС (Tactical Combat Casualty Care). Тактичне медичне спорядження. Прокхідність дихальних шляхів і відновлення дихання в тактичних умовах. Циркуляція. Геморагічний шок. Попередження гіпотермії. Моніторинг за алгоритмом MARCH.	
	4. Бойові травми. Травми голови та ока. Поранення живота. Травматичний шок. Алгоритм P.A.W.S. Рани. Переломи. Ушкодження. Засоби іммобілізації. Уражаюча дія та наслідки застосування сучасної зброї. Термічні та хімічні ураження. Бойові вогнесуміші. Отруєння. Медична евакуація поранених в бойових умовах. Медичне сортування поранених на етапі медичної евакуації.	6
	5. Організація медичної служби та медичного забезпечення військових підрозділів. Організація роботи медичного персоналу. Тактична допомога та безпека в бойових умовах. Бойовий стрес, бойова втома і розлади поведінки.	6
4	Самостійна робота / неформальна освіта: - робота з інформаційними джерелами: опрацювання та аналітичний огляд літератури; - вивчення нормативно-законодавчої та правової бази; - опрацювання інтернет ресурсів за певною проблематикою навчальної дисципліни; самостійне вирішення практичних завдань.	12
	Разом	72

План проведення консультацій з дисципліни «Загальна біологія».

№п/ч	Назва теми	К-тьгод.
1	Консультація № 1.	2
2	Консультація № 2.	2
3	Консультація № 3.	2
	Разом	6

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання програмою не передбачені.

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до підсумкового модульного контролю.

Модуль «Цивільний захист. Основи тактичної медицини»

1. Нормативно-правові засади цивільного захисту в Україні.
2. Міжнародне право у сфері захисту населення.
3. Єдина державна система цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, структура та режими її діяльності.
4. Мета, завдання, принципи цивільного захисту населення і територій.
5. Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України).
6. Сили і засоби цивільного захисту.
7. Органи управління цивільним захистом населення.
8. Поняття про надзвичайні ситуації. Можливий характер надзвичайних ситуацій в Україні.
9. Класифікація та основні причини виникнення надзвичайних ситуацій в Україні.
10. Мета, зміст та умови проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.
11. Послідовність і способи виконання рятувальних та інших невідкладних робіт.
12. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у різних осередках ураження.
13. Організація життєзабезпечення постраждалого населення в надзвичайних ситуаціях.
14. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту.
15. Спостереження і контроль: об'єкти, сили і засоби, завдання у різних режимах функціонування єдиної системи захисту.
16. Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення;
17. Поняття, зміст та принципи лікувально-евакуаційного забезпечення населення;
18. Поняття про етап медичної евакуації, завдання, порядок проведення;
19. Правові аспекти роботи Державної служби медицини катастроф;
20. Мета і завдання лікувально-евакуаційного забезпечення за умов надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.
21. Основи планування і застосування медичних сил і засобів на випадок НС.
22. Етапи медичної евакуації служби медицини катастроф територіальних центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, їх організація та завдання.
23. Особливості організації лікувально-евакуаційного забезпечення при різних видах надзвичайних ситуацій.
24. Основні правила захисту і принципи і навички надання першої медичної допомоги постраждалим.
25. Ядерна зброя масового ураження. Осередок ядерного ураження.
26. Уражаюча дія ядерної зброї.

27. Радіоактивне забруднення місцевості.
28. Променева хвороба.
29. Хімічна зброя масового ураження. Осередок хімічного ураження.
30. Бойові отруйні речовини. Токсична дія отруйних речовин.
31. Біологічна зброя масового ураження. Осередок біологічного ураження.
32. Нові види зброї масового ураження.
33. Захисні споруди. Сховища. Протирадіаційні укриття. Правила утримання та експлуатації захисних споруд.
34. Засоби колективного захисту, їх призначення та класифікація. Правила перебування у захисних спорудах.
35. Класифікація індивідуальних засобів захисту населення від надзвичайних ситуацій.
36. Основи тактичної медицини. Принципи ТССС (Tactical Combat Casualty Care).
37. Міжнародні концепції та спроможності медичної допомоги пораненим відповідно до стандартів НАТО.
38. Імперативи тактичної медицини та принципи допомоги пораненим в умовах бойових дій.
39. Етапи надання домедичної допомоги пораненим в бойових умовах.
40. Тактичне медичне спорядження. Індивідуальні й групові засоби бойового догляду.
41. Допомога у бойових умовах під вогнем (Фаза I CUF). Катастрофічні кровотечі та застосування джгутів.
42. Загальні принципи та правила допомоги пораненому та безпеки в бойових умовах під вогнем.
43. Тактична польова допомога (Фаза II TFC) і алгоритм MARCH. Контроль масивних кровотеч у тактичних умовах.
44. Фаза II: Тактична польова допомога (TFC – Tactical Field Care) та заходи безпеки.
45. Допомога в зоні тактичного укриття за алгоритмом MARCH.
46. Поняття, ознаки та способи зупинки зовнішніх критичних кровотеч.
47. Прохідність дихальних шляхів і відновлення дихання в тактичних умовах.
48. Ускладнення дихання та допомога за алгоритмом MARCH R - (Respiration).
49. Відкритий пневмоторакс: причини та особливості надання допомоги.
50. Напружений пневмоторакс: ознаки та особливості надання допомоги.
51. Внутрішня кровотеча. Причини, види і ознаки, допомога
52. Кровообіг (CIRCULATION) за алгоритмом MARCH.
53. Геморагічний шок, причини виникнення та клінічна картина. Ступені та оцінювання шоку.
54. Надання екстреної медичної допомоги пораненим з геморагічним шоком.
55. Гіпотермія. Загрози і наслідки гіпотермії. Запобігання гіпотермії.
56. Уражаюча дія та наслідки застосування сучасної зброї.
57. Бойові травми мінно-вибухової дії та їх особливості.

58. Травми та ушкодження голови .
59. Поранення та ушкодження ока.
60. Поранення та ушкодження живота.
61. Травматичний шок: перебіг та принципи надання допомоги. Знеболення пораненого для запобігання травматичного шоку.
62. Алгоритм P.A.W.S. Знеболювання (P). Антибіотики (A)
63. Рани (W) та ушкодження. Асептика і антисептик
64. Переломи та ушкодження. Засоби іммобілізації. Шинування (S)
65. Ушкодження хребта і тазу: іммобілізація і транспортування.
66. Опіки, класифікація, загальні ознаки, правила, особливості
67. Допомога при термічних опіках, термоінгаляційних ураженнях, гіпертермії
68. Допомога при хімічних опіках, ураженнях лугами і кіслотами
69. Допомога при ураженнях, що викликані бойовими вогнесумішами, напалмом
70. Допомога при відмороженнях, траншейній стопі, замерзанні
71. Отруєння: загальні ознаки, правила, особливості
72. Допомога при отруєннях грибами, харчових отруєннях невідомого походження. Ботулізм
73. Допомога при отруєннях похідними нафти і газу, невідомими психотропними речовинами
74. Допомога при отруєннях бойовими газами не смертельної дії
75. Евакуація поранених та етапи медичної евакуації
76. Організація та проведення медичної евакуації
77. Планування евакуації та оцінка факторів ризику
78. Підготовка до евакуації. Комунікація та документація
79. Етапність надання медичної допомоги пораненим та травмованим в порядку цивільно-військової взаємодії.
80. Медичне сортування: сутність та особливості.
81. Види медичного сортування. Сортувальні ознаки. Сортувальні категорії. Групи пріоритету для медичного сортування.
82. Правила сортування та роль бійця рятувальника.
83. Основи організації медичного забезпечення військ
84. Лікувально-евакуаційне забезпечення військ. Види медичної допомоги в системі лікувально-евакуаційного забезпечення.
85. Структура та завдання медичної служби механізованої бригади
86. Організаційні принципи роботи медичного пункту батальйону
87. Планування та оцінка медичного забезпечення механізованої бригади.
88. Медичний пост роти (взводу), пост санітарного транспорту.
89. Функціональні обов'язки бойових медиків роти (взводу).
90. Завдання та обов'язки санітарів за функціональним призначенням.
91. Особливості роботи стрільців-санітарів (бойових рятувальників)..
92. Розшук поранених під час обстеження поля бою.
93. Обов'язки санітарів, що виконують функції санітарів-носіїв.
94. Тактична безпека і дії у малих тактичних групах.
95. Правила допомоги та безпеки, що рятують життя.

96. Допомога та безпека при невідкладних станах та ураженнях в умовах бойових дій (ураження електричним струмом та блискавкою, утопленні).

97. Допомога та безпека при невідкладних станах ендогенного походження, викликаних гострими порушеннями серцево-судинної системи.

98. Допомога та безпека при невідкладних станах ендогенного походження, викликаних гострими порушеннями внутрішніх органів і систем.

99. Бойовий стрес, бойова втома і розлади поведінки.

100. Допомога та заходи безпеки при бойовому стресі.

Перелік практичних навичок до підсумкового модульного контролю.

Модуль «Цивільний захист. Основи тактичної медицини»

1. Правила поведінки при землетрусі.
2. Правила поведінки під час ураганів і смерчів.
3. Дії в зоні хімічного зараження.
4. Дії в зонах радіоактивного забруднення.
5. Правила поведінки при пожежі.
6. Правила поведінки при аваріях на гідродинамічних об'єктах.
7. Правила поведінки при аварії на залізничному транспорті.
8. Правила поведінки при автокатастрофи.
9. Правила поведінки в разі виявлення вибухонебезпечних предметів.
10. Правила поведінки під час артобстрілу та бомбардування.
11. Проведення первинного огляду пораненого, оцінка стану пораненого.
12. Зупинка кровотечі з ран шиї.
13. Зупинка кровотечі з рани тулуба.
14. Зупинка кровотечі з ран кінцівок.
15. Зупинка кровотечі з ран верхньої кінцівки (взаємодопомога).
16. Зупинка кровотечі з ран нижньої кінцівки(взаємодопомога).
17. Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних джгутів(самодопомога).
18. Волочіння пораненого однією особою в положенні лежачи.
19. Волочіння пораненого двома особами.
20. Евакуація поранених із сектору обстрілу до сектору укриття.
21. Проведення серцево-легеневої реанімації.
22. Переведення пораненого в стабільне положення.
23. Накладання пов'язки з повітря-непроникної тканини при пораненні грудної клітки (спеціальної оклюзійної пов'язки при пневмотораксі).
24. Проведення декомпресії грудної клітки за допомогою голки при пневмотораксі напруги.
25. Накладання джгута на кінцівки.
26. Накладання пов'язки на голову.
27. Накладання пов'язки на живіт.
28. Оцінка параметрів рани.
29. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога).

30. Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само- та взаємодопомога).
31. Надання домедичної допомоги при травматичних ушкодженнях опорно-рухової системи в бойових умовах.
32. Проведення іммобілізації шиї, хребта та кінцівок.
33. Проведення евакуації пораненого.
34. Проведення медичного сортування.
35. Заповнення медичної картки пораненого.
36. Проведення підготовки до евакуації. Запобіжні заходи. Закріплення крапельниць та іншого обладнання під час евакуації.
37. Використання шийних комірців.
38. Заповнення запиту на медичну евакуацію.
39. Проведення обстеження і оцінювання стану пораненого та хворого.
40. Визначати стан життєво-важливих функцій організму.
41. Проведення базового реанімаційного комплексу.
42. Проведення відновлення прохідності дихальних шляхів.
43. Проведення серцево-легеневої реанімації. Інтенсивна терапія пораненим та хворим на догоспітальному етапі.
44. Знати особливості сучасних вогнепальних поранень.
45. Знати види та принципи дії вогнепальної зброї.
46. Знати типи та особливості застосування мінно-вибухових пристроїв.
47. Володіти навичками запобігання ризикам і розпізнавання мінно-вибухових пристроїв.
48. Знати алгоритми дій у разі виявлення мінно-вибухових пристроїв.
49. Знати види та особливості зброї масового ураження.
50. Володіння засобами індивідуального захисту від зброї масового ураження.
51. Надання невідкладної допомоги пораненим при загрозі розвитку невідкладних станів.
52. Надання невідкладної допомоги військовослужбовцям з ознаками бойового стресу різного ступеню.

Методи навчання

- Лекція;
- Проблемна лекція;
- Лекція-дискусія;
- Самонавчання;
- Конференція, бесіда;
- Пояснення;
- Демонстрації;
- Консультації;
- Практичні роботи;
- Ділова гра;
- Практико-орієнтований кейс-метод;
- Мозкова-атака;
- Симуляційне навчання.

Форми та методи оцінювання

Поточний контроль;
Усне опитування;
Письмовий контроль;
Метод тестів відкритої і закритої форми;
Самоконтроль;
Метод самооцінки;
Підсумковий модульний контроль.

Система поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми. При оцінюванні засвоєння кожної теми модуля здобувачу другого (магістерського) рівня вищої освіти виставляється оцінка за чотирибальною (традиційною) шкалою з урахуванням стандартизованих, узагальнених критеріїв оцінювання знань здобувачів вищої освіти (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/0nrGNrEzksWWytpXV8j05INcg9wbyVjkYx9FrbEY.pdf). Оцінка успішності є інтегрованою (оцінюються всі види роботи здобувача вищої освіти, як при підготовці до заняття, так і під час заняття) за критеріями, які доводяться до відома здобувачів вищої освіти на початку вивчення дисципліни.

Конвертація оцінки за традиційною 4-бальною шкалою у багатобальну (максимум 120 балів) конвертовану сумарну оцінку поточної успішності за модуль проводиться лише після поточного заняття, яке передуює підсумковому модульному контролю. Конвертація проводиться за наступним алгоритмом:

а) підраховується середня оцінка здобувача вищої освіти за традиційною 4-бальною шкалою, отримана протягом поточних занять, що належать до даного модулю (з точністю до сотих балу);

б) для одержання конвертованої багатобальної сумарної оцінки поточної успішності за модуль середня оцінка, отримана за традиційною 4-бальною шкалою, помножується на коефіцієнт 24. Винятком є випадок, коли середня за традиційною 4-бальною шкалою оцінка становить 2 бали. В цьому разі здобувач вищої освіти отримує 0 балів за багатобальною шкалою;

в) середній бал поточної успішності розраховується на загальну кількість занять у модулі.

Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності для всіх модулів дисципліни складає 72 бали.

Здобувачі вищої освіти, які під час вивчення модуля мали середній бал поточної успішності від 4,50 до 5,0 звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно до уніфікованої таблиці відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК та традиційній чотирибальній оцінці (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/0nrGNrEzksWWytpXV8j05INcg9wbyVjkYx9FrbEY.pdf), при цьому присутність здобувача освіти на ПМК є обов'язковою. У разі незгоди з

оцінкою, зазначена категорія здобувачів вищої освіти складає ПМК за загальними правилами.

До підсумкового модульного контролю допускаються здобувачі освіти, що відвідали всі заняття (або відпрацювали пропущені заняття у встановленому порядку) і набрали конвертовану суму балів, не меншу за мінімальну – 72 бали. Якщо за результатами поточної успішності здобувач вищої освіти набрав 72 бали, він допускається до складання ПМК.

Форма проведення підсумкового модульного контролю включає контроль теоретичної і практичної підготовки. Перелік питань до ПМК доводиться до здобувачів вищої освіти на початку вивчення ОК.

Результат ПМК оцінюється у балах і в традиційну 4-бальну оцінку не конвертується. Максимальна кількість балів ПМК складає 80 балів. Мінімальна кількість балів ПМК, при якій контроль вважається складеним складає 50 балів. Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів (з них до 120 балів за поточну успішність). Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах та оцінки підсумкового модульного контролю також у балах, що виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків визначених програмою дисципліни. Здобувач вищої освіти, який за результатами складання ПМК отримав результат менший за 50 балів, зобов'язаний пройти повторне складання ПМК згідно з графіком не більше 2-х разів. За умов порушення здобувачем вищої освіти правил академічної доброчесності результати оцінювання, отримані під час складання ПМК здобувачу вищої освіти за відповідь виставляється оцінка «незадовільно».

У разі незгоди здобувача вищої освіти з оцінкою, отриманою за ПМК, здобувач вищої освіти має право подати апеляцію (у відповідності до «Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти» (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/8Egpml8X2hOVGI4OURn5Agzgjwbb6RhYwFXPhHuB.pdf)).

Отримані бали за модуль науково-педагогічний працівник виставляє у «Відомість підсумкового модульного контролю» та індивідуальний навчальний план студента.

Методичне забезпечення

1. Силабус.
2. Список рекомендованої літератури.
3. Матеріали для контролю знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти: тести різних рівнів складності; ситуаційні задачі; симуляційні сценарії.
4. Мультимедійні презентації лекцій.
5. Алгоритми відпрацювання практичних навичок.
6. Підбірка відеоматеріалів.

Рекомендована література

Базова:

1. Медицина надзвичайних ситуацій: підручн. для студ.вищ.мед. навч.заклад. / Чаплик В.В., Олійник П.В., Омельчук С.Т. – 2-ге вид., доповн., переробл. – Вінниця : Нова Книга, 2021. – 352 с.

2. Цивільний захист / [Запорожець О. І., Михайлюк В. О., Халмурадов Б. Д. та ін.]. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 264 с.

3. Карамішев Д., Гордієнко Л. Тактична медицина та безпека в умовах бойових дій: навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006», 2023. – 320 с.

4. Гордієнко Л.П., Шепітько К.В., Рожнов В.Г., Полив'яна О.А. Домедична допомога, підтримка життєдіяльності потерпілого при зупинці дихання і кровообігу : навч. посіб. Полтава: ФОП Петренко І. М., 2022. – 144 с.

5. Організація медичного забезпечення військ: підручник / Бадюк М.І. та ін.; за ред. В.В. Паська. Київ: КНТ, 2022. 430 с.

6. Перша екстрена і тактична медична допомога на догоспітальному етапі: навч. посіб. ; за ред. В.С. Тарасюка. – 4-е вид., стер. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 504 с.

Допоміжна:

1. Управління повсякденною діяльністю медичної служби: Підруч. для слухачів Укр. військово-мед. акад. / М.І. Бадюк, В.В. Солярик, Т.А. Бібік, М.В. Матвійчук, О.О.Ляшенко // За ред. М.І. Бадюка. - Вид. 2-ге, перероб. і допов. - Київ: Чалчинська Н.В., 2020. - 507 с.

2. Екстрена та невідкладна медична допомога. Том І: допомога травмованим на догоспітальному етапі: національний підручник / В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв, Г.В. Загорій, А.А. Гудима, Н.І. Іскра та ін. – Київ. – 2017. – 504 с.

3. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи): посібник // за редакцією професора О.В. Богомолець, професора Г.Г. Рощина. – К.: Юстон, 2016. – 212 с.

4. Домедична допомога в екстремальних ситуаціях та медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях: навч. посібник / Гринзовський А.М., Волянський П.Б., Колашченко С.І. – К.: СКІФ, 2023. – 216 с.

5. Підручник тактичної бойової допомоги потерпілим. Київ: Центр учбової літератури, 2022. — 124 с.

Інформаційні ресурси:

1. Кодекс цивільного захисту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

2. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту» : Постанова КМУ від 27.09. 2017 р. № 733. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>

3. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm> (дата звернення: 07.07. 2020).

3. Первинний огляд пораненого та невідкладні медичні заходи. Medsanbat.info : веб-сайт. URL: www.medsanbat.info

4. Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 р. № 910. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2018-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання екстреної медичної допомоги постраждалим на догоспітальному етапі в умовах бойових дій/воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.03.2022 № 488. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0488282-22#Text>

6. Тактична медицина : курс ПМД он-лайн. URL: <http://1staidplast.org.ua/tccc-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0/>
7. Defense Health Agency Health.Mil. URL: <https://www.health.mil>

Розробники:

Карамишев Дмитро Васильович- професор кафедри медицини катастроф та військової медицини, к.мед.н., доктор наук з державного управління, професор;

Гордієнко Людмила Петрівна. – завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини, к.мед.н., доцент.